

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy intellektni shakllantirishning amaliyotdagi mavjud holati

Otabek Abdug'affor o'g'li Abduraxmonov
Namangan davlat universiteti

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurining rivojlanishini bolalarning ruhiy salomatligi, bilish faolligida ko'rishimiz mumkin. Bolaning qiziquvchanligi asosan uning atrofidagi dunyoni bilishga qaratilgan. O'yin davomida bola dunyo sirlarini o'rganishga harakat qiladi. Bolaning aql-zakovati qanchalik keng bo'lsa, u shunchalik ko'p savollar beradi va bu savollar asosan xilma-xildir. Bola qanday qor va yomg'ir yog'ishi, tunda quyosh qayerda bo'lishi, mashina qanday harakatlanishi va yerdan osmongacha qanchalik uzoq ekanligiga juda qiziqadi.

Kalit so'zlar: bolalar, maktab, intellekt, tafakkur

The current state of social intelligence formation in preschool children in practice

Otabek Abdugaffor oglu Abdurakhmanov
Namangan State University

Abstract: We can see the development of preschool children's thinking in the mental health of children, cognitive activity. A child's curiosity is mainly aimed at learning about the world around him. While playing, the child tries to learn about the secrets of the world. The wider a child's intelligence, the more questions he asks, and these questions are mostly diverse. The child is very interested in how it snows and rains, where the sun is at night, how the car drives, and how far it is from the ground to the sky.

Keywords: children, school, intellect, thinking

Maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy-ijtimoiy intellektlarga kirishish madaniyatini shakllantirishga oid tadqiqotlar mazkur hodisani rivojlantirish uchun alohida ahamiyatga ega. Mazkur davrning o'ziga xos jihati shundaki, bu yoshda bolalar bola maqomiga ega bo'ladilar. Bu o'ziga xos o'tish davri hisoblanib, bolalar o'z faoliyatlarida maktabgacha ta'lim davridagi harakatlar bilan o'yin faoliyatiga xos harakatlarni mujassamlashtiradilar. Mazkur sifatlar bolalarning xatti-harakatlari va ongida murakkab hamda qarama-qarshi holatlarni uyg'unlashtiradi. Har qanday o'tish davrida bo'lgani kabi ushbu yosh davri ham rivojlanishda o'ziga xos boy

imkoniyatlarga ega. Mazkur imkoniyatlarni tarbiyachi o'z vaqtida ilg'ashi va qo'llab-quvvatlashi lozim. Ularning ruhiyati bilim olishga etadigan darajada rivojlanadi. Shu yoshdagi bolalar idrokining o'tkirligi, ravshanligi, sofligi, aniqligi, o'zining qiziquvchanligi, ishonuvchanligi, xayolining yorqinligi, xotirasining kuchliligi, tafakkurining yaqqolliigi bilan boshqa yoshdagi bolalardan ajralib turadi.

Maktab yoshidagi bolalarning asosiy faoliyati o'yin hisoblanadi. Bolaning maktabga borishi uning fiziologik, ijtimoiy-psixologik rivojlanishi va shaxsining shakllanishida nihoyatda muhim o'rin tutadi. Bola o'yin faoliyatida tarbiyachi rahbarligida inson faoliyatining turli shakllari mazmunini o'zlashtiradi va o'rnatilgan axloqiy me'yorlar doirasida harakat qiladi. O'yin faoliyatida bola o'z irodasini o'quv maqsadlariga erishish uchun mashq qildiradi. O'yin faoliyati boladan nutq, diqqat, xotira, tasavvur va tafakkuri zarur darajada rivojlanishini talab etgan holda, bola shaxsi rivojlanishi uchun yangi sharoitlarni yaratadi. Birinchi bor muassasaga kelgan bola o'z atrofidaogilar bilan psixologik jihatdan yangi intellekt tizimiga o'tadi. U hayotining tubdan o'zgarganligi, unga yangi majburiyatlar, nafaqat har kuni muassasaga borish, balki o'yin va kognitiv faoliyat talablariga bo'ysunish ham yuklatilganligini his eta boshlaydi.

Oila a'zolarining bola o'yin faoliyati, yutuqlari bilan qiziqayotganligi, shuningdek, uni nazorat qilayotganligi, unga qilinayotgan yangi muomala, intellekt uning ijtimoiy mavqei o'zgarganligini to'la his etishi, o'ziga nisbatan intellektsining o'zgarishiga asos bo'ladi. Kattalar bolani amaliy jihatdan o'z vaqtini to'g'ri taqsimlash borasida yaxshi o'ynash, sayr qilish va boshqa narsalar bilan shug'ullanishga o'rgatadilar. Demak, oilada bola u bilan hisoblashadigan, maslahatlashadigan yangi bir o'rinni egallaydi, bolaning bog'chadagi muvaffaqiyati uning keyingi ruhiy rivojlanishi va shaxsining shakllanishida to'liq ijobiy asos bo'ladi.

Bola insoniy munosabatlar tizimida ham alohida o'rin egallayotganligini, otanasi, yaqinlari, atrofdaogilari unga yosh boladek emas, balki o'z vazifalari, majburiyatlari bor bo'lgan, o'z faoliyat natijasiga ko'ra hurmatga loyiq alohida shaxs sifatida intellektda bo'layotganliklarini his eta boshlaydi. Buning natijasida bola o'z-o'zidan oilasi va jamoasida o'z o'rni borligini anglay boshlaydi. Bu davrda bolaning "Men shuni xohlayman" maylidan "Men shuni bajarishim kerak" xohishi ustunlik qila boshlaydi. Maktabda birinchi sinfga kelgan har bir bolada ruhiy zo'riqish hosil bo'ladi. Bu nafaqat uning jismoniy salomatligida, balki xatti-harakatida ham qo'rquvning kuchayishi, irodaviy faollikning susayishida namoyon bo'ladi.

Bu davrga kelib bola atrofidaogilar bilan o'zaro intellektda ma'lum bir natijalarga erishgan, o'zi xohlayotgan narsalarni hamda o'z oilasida o'zi egallagan o'rnini aniq biladigan bo'ladi. Shuningdek, u o'zini-o'zi boshqarish intellektsiga ega bo'ladi, vaziyat va holatga qarab ish yurita oladi.

Bu yoshda bolaning soʻz boyligi oʻz fikrini bayon eta oladigan darajada ortadi. Agar bu yoshda meʼyorida rivojlanayotgan olti yoshli bola 3000–7000 soʻzni ishlatadi. 6-7 yoshli bola oʻz jumllarini murakkab grammatik tarkib asosida tuza oladi. Bola butun bolalik davrida nutqni jadal ravishda egallab, uni oʻzlashtiradi. Bola nutqda oʻz fikrini bayon etibgina qolmay, balki suhbatdoshining diqqatini oʻziga jalb qila oladi.

B.Xodjayevning fikricha, bolalarda tafakkurni didaktik taʼminot vositasida rivojlantirish samarali natijalarga olib keladi [61]. Shu bilan bir qatorda, unga ijod qilish imkoniyati ham beriladi. Mustaqil ijodiy ishlar bolada berilgan mavzuni anglash, uning mazmunini aniqlash, fikrini bayon etish uchun maʼlumot toʻplash, muhim jihatlarini ajratib olish, uni maʼlum ketma-ketlikda amalga oshirish, reja tuzish intellektsini hosil qiladi. Jumllarni toʻgʻri tuzish, aynan shu mazmunga mos soʻzlarni topish va ularni toʻgʻri yozish, tinish belgilarini toʻgʻri qoʻyish, oʻz holatlarini topa olish va toʻgʻrilash aqliy rivojlanishning koʻrsatkichlaridan hisoblanadi.

Oʻyin faoliyati maktabgacha yoshdagi bolaning aql-idroki, sezgirligi, kuzatuvchanligi, eslab qolish va esga tushirish imkoniyatlarining rivojlanishi uchun muhim shart-sharoitlar yaratadi, hisoblash malakalarini shakllantiradi. Taʼlim jarayonida uning bilimlar koʻlami, qiziqishlari kengayadi, ijodiy izlanish qobiliyati rivojlanadi, unda tafakkurning faolligi, mustaqilligi ortadi, aqliy imkoniyatini ishga solish vujudga keladi. Mazkur yoshdagi bola oʻz idrokning aniqligi, ravonligi, oʻtkirliги bilan boshqa yoshdagi insonlardan keskin farq qiladi. U har bir narsaga berilib, oʻta sinchkovlik bilan qarashi sababli idrokning muhim xususiyatlarini oʻzlashtirish imkoniyatiga ega boʻladi.

Mazkur bogʻcha yoshdagi bolaning idroki uning xatti-harakati, oʻyini va mehnat faoliyati bilan bevosita bogʻliq, u oʻzining extiyoji, mayli, qiziqish va intilishi, turmush sharoitiga mos, shuningdek, tarbiyachi tavsiya etgan narsalarni idrok qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни Т.:2020 й. 23 сентябр
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” Фармони. –Т.: Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда
3. Мирзиёев Ш.М. “Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалиқ қондаси бўлиши керак”. “Вазирлар Маҳкамасининг мамлакатимизни 2016 йилдаги ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини ҳар томонлама таҳлил қилиш ҳамда республика

Хукуматининг 2017 йил учун иқтисодий ва ижтимоий дастури энг муҳим йўналишлари ва устувор вазифаларини белгилашга бағишланган кенгайтирилган мажлисида сўзлаган маърузаси Халқ сўзи”2017 йил 16 январ 11-сони

4. Mirziyoyev.Sh.M Buyuk kelajakni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.:O'zbekiston. 2017.(103 b)

5. Mirziyoyev .Sh.M Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.O'zbekiston.2016 (14 b)

6. Davletshin M.G. Umumiy psixologiya. T. ToshDPU.2002.(o'quv qo'llanma).

7. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.

8. Kamolova, A. O. Q., & Husaynova, S. I. (2023). O'smirlar o'rtasida axloqsizlikni oldini olishda pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari. Science and Education, 4(2), 969-972.

9. Nishonova M.Ya., & Kamolova A.O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.

10. кизи Ахмедова, Д. С., & кизи Камолова, А. О. (2022). ЎСМИРЛАРДА МЕЪЁРДАН ХУЛҚИЙ ОҒИШ ХОЛАТЛАРИНИ КОРРЕКЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИДА ХУҚУҚИЙ САВОДХОНЛИКНИНГ АХАМИЯТИ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(3), 413-416.

11. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.

12. Bannayev, M. S. (2022). O'zbekistonda psixologik diagnostika va psixologik korreksion faoliyatni amalga oshirishdagi muammolar va yechimlar. Science and Education, 3(6), 701-712